

Den chockerande

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift
för mest litteratur, musik och film,

Nr. 37 Augusti 1995

Tredje årgångens nummer 10.

Redaktör och producent: Christian Lanciai

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer
på budgetbasis i anspråkslös form utan annonser och *utan lay-out*.

Innehåll i detta nummer :

Insändare om EU	2
Vårresan, del 5 : <i>Grekland</i>	2
Optimistresan, del 2 (Prag)	5
Insändare " <i>Scorpio - 46</i> "	6
Gammal hederlig underhållningsmusik	7
Hector Berlioz' absoluta mästerverk	8
Beethoven (dikt av <i>Claes Lindgren</i>)	9
Fallet Edgar Allan Poe (<i>Doktor Sandy</i>)	9
Bruce Lockhart	11
Filmer (bl.a. " <i>Beyond Rangoon</i> " och " <i>Carrington</i> ")	11
En Kul Turrea, del 10	13
<i>Indien & Tibet :</i>	15
Ekai Kawaguchis resor i Tibet	15
Himalayaturer, del 7 : <i>Sikkim</i>	15
Brev från Indien (<i>Johannes B. Westerberg</i>)	17
Brev från Kina (<i>Doktor Sun</i>)	19
Fotnot (<i>till Prag</i>)	20

Medarbetare i detta nummer är :

Doktor Sandy (sid. 2-5 samt 8)
Claes Lindgren (sid. 7)
Johannes B. Westerberg (sid. 13-15)
samt Doktor Sun (sid. 16)

Vår längsta artikel denna gång är reportaget från Italien (sid. 10)
och den intressantaste kanske den om Edgar Allan Poe (sid. 8)
men som vanligt är de tibetanska artiklarna (sid. 12-16) de viktigaste.

Göteborg den 29.7.1995.

Insändare om EU

Tack för artikeln "Marcus Aurelius och EU". Emellertid bortser ni från en viktig sak, kanske den viktigaste av alla. Marcus Aurelius och andra sådana upplysta ledare i all ära, som Perikles, Augustus och andra, men sådana kvalificerade ledare har en förmåga att alltid misslyckas med att föregripa de kriser som måste uppstå när de försvinner. Marcus Aurelius var kanske det värsta av alla sådana exempel. Allt fungerar bra så länge rätt man håller i tyglarna, och så blir allting katastrof när han försvinner för att han inte ordnat med sin efterföljd. Det är aldrig bra att gå i graven utan testamente, särskilt inte för en kejsare, för då måste arvingarna få ett helvete.

EU fungerar tack vare en grundmurad demokrati, men ändå har även EU sina riskmoment. Vad händer om fel män kommer åt byråkratimekanismerna i Bryssel? Den största nackdelen med EU är maktcentraliseringen i Bryssel.

En annan nackdel är de fallna tullmurarna, som gör att det hela tiden blir lättare att smugla narkotika. Amerikansk narkotika och kriminalitet hotar redan att äta upp alla ekonomiska fördelar med EU inifrån. Hellre då segregation med massiva gränskontroller som försvar både mot knarksmuggling och illegal invandring, som i Norge, Europas enda föregångsland idag.

- *Svensk EU-motståndare*

Denna insändare kastar oss huvudstupa in i den problematik som doktor Sandy för närvarande är i närkamp med. Därför inleder vi detta nummer i Grekland:

Vårresan, del 5 : Grekland.

Det var förbryllande svårt att lämna Konstantinopel denna gången. Jag hade blivit mera fäst vid staden än någonsin tidigare, och min vistelse hade ytterligare förgyllts genom mina goda vänner Lee från New York, som arbetade som lärare i Ruse, Bulgarien, och Hugo från Sydafrika, en typisk kraftfull men sympatisk boer, som hade mycket intressant att berätta om den nya Mandela-eran.

Ofrånkomligt drabbades man även av fasan av att ställas inför det moderna industrialiserade Grekland, där nästan ingenting av det gamla eviga Grekland längre fanns kvar, särskilt inte i Thessaloniki.

Ändå hade jag även där en positiv överraskning. Den stora väntsalen i stationen, där jag hade haft en så oförglömlig natt 1989 bland idel luffare, zigenare och internationella resenärer på glid eller på avvägar, och som sedan dess varit stängd för ombyggnad, var nu åter öppen. Men den hade ombyggts till ett ortodoxt kapell. Där satt en kör och övade, och dess akustik var som i en kyrka. Man hör inte mycket grekisk ortodox kyrkomusik i världen, men här i denna före detta stationsväntsal ombyggd till kyrka var den enbart till sin fördel.

I Athen trivdes man bättre än någonsin som vanligt, men ändå förstod jag plötsligt varför doktor Sandy ändå föredrog Konstantinopel. Grekerna är positiva och konstruktiva men alltid distanta: det är svårt att komma nära en grek och omöjligt att veta var man har honom, och han kan vara mycket svår att ha att göra med genom hans nonchalans, aggressivitet eller hårda yta. Lika svåra som grekerna är att komma nära är turkarna lätta, och de kan vara hur mjuka som helst, vana vid myndigheters förödmjukelser som de alltid fått vara. Turkiet är ett oerhört spännande land genom de nästan obegränsade utvecklingsmöjligheter som där ännu finns, och ett resultat av mitt femte besök i Konstantinopel var framtida planer på en helt och hållet turkisk resa.

Turkiet är även billigare, och det är lättare att där vistas inkognito, något som passar doktor Sandy. Det politiska läget där är rafflande och tidvis explosivt, varför det är en idealisk tummelplats för folk med smak för spioneri och politiska intriger.

I Athen stötte jag helt oväntat på min gamle vän från 1990, som då varit kypare på min stamrestaurang "*Aerides*" vid *Odos Markou Aureliou*. När jag 1991 återkom hade restaurangen blivit svindyr, och min vän kyparen var försvunnen.

Nu återsåg jag honom efter mer än fyra år. Han berättade att han avskedats från "*Aerides*", men i stället var han nu ägare till "*Nefeli*" vid Pan-gatan, det ställe i Plaka som definitivt har den bästa musiken. Jag kände igen honom innan han kände igen mig, men när han väl gjorde det var återseendet desto hjärtligare, och han bjöd mig på ett generöst glas ouzo.

En underbar dagsutflykt företogs till Kalavrita i hjärtat av Peloponnesos. Man reser med tåg till Diakofto ganska nära Patras, och där tar man ett mindre lokaltåg upp i bergen. Detta lokaltåg består av två vagnar, och järnvägen är smalspårig. Den stiger brant till 700 meter på 36 kilometer och slingrar sig fram genom fantastiska klyftor och raviner med en ständigt forsande flod som den zick-zackar över. Kalavrita är sedan ett litet pittoreskt samhälle med god mat och glada vänliga människor med vita berg i bakgrunden. Det var förvånansvärt att se så många berg täckta av snö i Grekland den femte april. Det liknade mera Norge och Lofoten än Peloponnesos.

Mitt enda bekymmer i Grekland blev som vanligt ekonomin. Efter att ha levt på under 50 kronor om dagen i Rumänien, Bulgarien och Turkiet kostade livet i Athen mer än 200 kronor om dagen. Hur mycket man än trivdes förblödde man samtidigt ekonomiskt, och detta kunde inte pågå i hur många dagar som helst, hur ogärna man än ville lämna Grekland. Man vill gärna leva så att man unnar sig allt vad man vill ha, men om ens ekonomi är begränsad måste man tyvärr förvägra sig en hel del av vad man vill ha, och detta är särskilt smärtsamt i ett land som Grekland. Denna gång hade exempelvis nästan alla mynttelefonautomater bortrationaliserats i Athen och ersatts med telefonkortautomater, medan de få mynttelefonautomater som fanns kvar vanligen tog ens mynt och behöll dem utan att fungera. Ett telefonkort kostade mer än 1000 drakmer, och att köpa ett sådant för bara ett eller två samtal är tyvärr betänkligt om man redan annars möter ekonomiska problem i Grekland. Turkiet är då mer än hälften så billigt och har dessutom en skenande inflation, medan den grekiska drakman håller värdet medan priserna ändå stiger - tacka EU för det. Jag hade alltså svårt för att ens kunna ringa mina vänner utanför Athen. Först den sista kvällen fick jag veta att man även kunde ringa från tobaksaffärer, men då var min tid redan utrunnen, och jag måste avresa följande morgon.

Dessa vänner utanför Athen har jag nu inte fått träffa sedan 1992, då det alltid har uppstått förhinder när jag passerat Athen. Nu gick det för långt när jag inte ens kunde ringa dem, så nästa gång ska jag vara bättre förberedd och arrangera kommunikationerna helst i förväg.

Tiden i Athen (fyra dagar) användes ytterst väl. När jag efter Kalavrita-dagen äntligen ringde Freddy blev han djupt sårad för att jag passerat två dagar i Athen och ännu inte ringt honom. Två kvällar fick vi till vårt förfogande under idealiska stunder även med hans vänner, hans frus trevlige broder med en utomordentligt vacker fästmö. I Italien skulle jag aldrig kunna tänka mig att gifta mig och slå mig ner, men grekiskorna är det något särskilt med, och där skulle jag i princip inte ha någonting emot det.

Mina favoritställen i Plaka förblev mina favoritställen med "*Proodos*", "*Greek Garden*" som nummer ett, där jag tillbringat åtskilliga härliga stunder bl.a. med doktor Sandy, som var den som introducerade mig i denna idealiska grekiska trädgård, som är billig och anspråkslös och generös med vin, som alltsammans passar mig perfekt. Där satt jag efter luncherna och studerade Homeros och Vergilius

och jämförde dem till nackdel för den senare. Homeros' gestalter är alltid blodfulla och personliga och har en hög individuell integritet, vilket helt saknas hos Vergilius med ett enda undantag: drottning Dido av Kartago, en av världslitteraturens mest praktfulla och oförglömliga kvinnor, helt i stil med Euripides' främsta. Men hon är den enda, och det att hon i motsats till alla andra gestalter hos Vergilius (utom möjligen Palinurus) är konsekvent gör att hon i hela Kartagos namn måste begå självmord. Där började den romerska förföljelsen av Kartago, Roms mest vanvettiga utrikespolitiska kapitel, då Rom kunde ha samarbetat med Kartago men i stället valde en konfrontationspolitik, vars slutresultat var den rättsvidriga förstörelsen av Kartago, ett parallellfall till Troja, Dresden och Hiroshima.

Athen är och förblir hela Europas innersta demokratiska hjärta. Homeros' och Euripides' andar dominerar fortfarande hela världen därifrån med sina innerliga humana och demokratiska tendenser. Hektor och Odysseus kunde bara ha varit greker, och deras passioner, så långt före Alexander den Store och Jesus Kristus, är fortfarande den enda ursprungliga och helt stabila grunden för det mänskliga Europa. Homeros var definitivt mera human än Jesus enligt Mattheus' hävdvunna äldsta evangelium.

Emellertid måste jag få avsluta detta grekiska kapitel med doktor Sandy, då hans sista avslöjanden gällde Grekland. Trots allt var han nu optimistisk beträffande Turkiets handledning i rätt kurs, "om vi bara kunde få dem att sluta med att slakta kurder och förstöra deras land. De har alltid varit förtrampade av turkarna, och när de till slut sade ifrån försvarade turkarna sitt förtrampande av dem med att inleda krig mot dem. Men med grekisk och cypriotisk hjälp är nu ändå den sjunkande trasiga skutan under bogsering och på rätt bog.

Men ett värre jobb väntar oss. Operation Storstädning är på gång. Det är dags att på allvar ta i tu med drogproblemet i västvärlden. Alla människor måste lära sig att alla slags droger, hur spännande och upplyftande de än är, bara är destruktiva, från tobak till alla "smart drugs" i apoteket. Om de ej förstör minnet förstör de nerverna, eller blodet, eller cellerna, eller förståndet, eller något annat. Egentligen hör alkohol till samma kategori, men vin och ädlare drycker är det i alla fall en uråldrig kultur i. Droger kan och bör bara användas som medicin och då bara i strängt kontrollerad utsträckning. Allt missbruk, och även av alkohol, måste till varje pris motarbetas av alla ansvariga människor."

"Vad har gjort dig så engagerad i denna 'Operation Storstädning'?"

"När Thessaloniki, den rena vackra staden, blev ett centrum för herointrafik gick det för långt. Det är en ren personlig krigsförklaring mot mig. Även jag har mina gränser. Somliga övertramp tål jag bara inte."

Han blev riktigt upprörd, och när hans ansikte blev rött av helig vrede övertygades jag av att han både menade allvar och dessutom var förmögen till att krossa allt narkotikamissbruk i hela världen ensam om det behövdes. Någon hade trampat in djupt på någon av hans ömmaste punkter i hjärtat med att värva narkomaner och kurirer i Thessaloniki. Jag kom att tänka på att det var därifrån som en stor del av omvälvningarna i Östeuropa 1989 hade styrts. Fanns där något samband? Jag frågade inte doktor Sandy närmare om saken, då det nu gällde att få hans ansikte att blossa mindre, men saken torde utgöra ett intressant forskningsområde för framtiden.

I nästa nummer fortsätter vi Vårresan i Italien.

Det var detta projekt som jag såg fram emot med spänning att få höra något resultat av i Prag nästan tre månader senare:

Optimistresan, del 2.

Doktor Sandy förde mig omkring både till de mest idealiska turistställen och riktigt ruffiga gamla typiska Pragställen från den gamla eran och hjälpte mig dessutom återfinna mina egna gamla stamställen. Vi hade en präktig lunch på Club Lavka vid floden precis vid sidan av Karlsbron på västra stranden, ett otroligt ställe genom sin enorma variationsrikedom med både terassrestaurang, trädgårdsrestaurang, diverse barer och nattklubbar och med Smetana själv krönande det hela som bronsstaty tankfullt blickande ut över Moldau. Ett helt annat ställe var restaurang Arkadia där vi åt middag, ett gammalt sjaskigt ställe med full middag för 39 tjeckiska kronor, där det bara satt tjecker av den gamla sorten, som om 1989 bara hade varit en vindpust precis som 1968. För att komma till detta ställe måste man gå in i en lång mörk gång, där det längst inne fanns en hiss med bara en enkel hissdörr. Denna hiss förde upp i tredje våningen, där det bredde ut sig den mest vräkiga tänkbara restaurang med plysch soffor och väldiga barlokaler samt en terass i parisisk stil. Prag har ju en sorts släktkänsla med Paris, dess finaste gata är bulevarden Pariszka, och när någonting skall göras fint i Prag skall det erinra om Paris. Så långt var allt gott och väl i vår idealiska samvaro på detta gammal-tjeckiska ställe där allt luktade 50-tal; men vad doktor Sandy hade att berätta var inte lika lustigt. Han hade ett mycket svårt fall att framlägga.

"The case I have to deal with is very tricky and controversial. You can't imagine."

Och på fullt allvar presenterade han för mig nödvändigheten av en totalliberalisering av all narkotika.

"This is against my own nature, but it is the only possible way out. You can't avoid it by resisting it. You have to deal with it closely and go through it."

Han grundade sitt argument på att huvudlockelsen med all narkotika var att den är förbjuden och därför så spännande. Så länge droger förblir förbjudna kommer de att förbli lockande och spännande. Enda sättet att beröva alla världens droger deras attraktion är att avkriminalisera dem, beröva dem deras aura av förbjuden hemlighetsfullhet, ta bort deras spänning med att göra dem lättillgängliga och helt enkelt avromantisera dem och göra dem så prosaiska och förödande banala som de egentligen är.

"I am very well aware that almost no doctor could agree with me on this. Too many patients would kill themselves. So what. Let them kill themselves if they are foolish enough not to appreciate life. The world won't miss them. If somebody really wants to kill himself there is no qualified doctor in the world who is capable of stopping him. Let them all kill themselves. That will help curing the epidemic, and that will be only warning examples to others."

Denna ytligt sett cyniska slutsats var dock inte det värsta av problemet. Doktor Sandy hade verkligen gått på djupet sedan senast och lärt känna sin fiende.

"Do you think this is easy for me, to state such a solution? My worst enemies are not all normal impeccable doctors who refuse to allow any drug liberalism. The cleverest drug dealer brains know very well that a liberalisation of drugs would imperil the whole market, which happens to be the most prolific business in the world. They are my worst enemies, and if they really knew me they would instantly dispose of me in the same mysterious way as some people disposed of your great Olof Palme: most brutally with total impertinence and cynicism and with no clues to the crime. They would even make my body disappear without a trace, because they know how, and that is worth doing if the victim isn't prominent."

Han presenterade alltså där inför mig mellan fyra ögon motivet och metoden till hur han skulle kunna mördas, och han betecknade de värsta gangstrarna inom den turkiska regeringen, kurdutrotarna, som menlösa barn i jämförelse med hjärnorna bakom den internationella drogtrafiken. *"So if I suddenly die in Turkey seemingly by*

Turks or Kurds, don't believe in appearances. Turks may desire to kill me, but the mafia brains will surely try to kill me if they find me."

Helt lamslagen inför hans argument kunde jag inte förbli. Min stora invändning mot alltsammans var fiaskot i Zürich, där den politik han förespråkade faktiskt hade tillämpats och misslyckats totalt: i stället för att missbrukarna hade förbrukats och tröttnat hade de trivts och multiplicerat sig. *"That experiment was very interesting and especially why it failed."* Han menade att rika intakta länder som Schweiz och Sverige mycket väl kunde ha råd med att bekämpa narkotikan konventionellt och att sådana länder med välbevakade gränser också hade resurser och praktisk möjlighet att hålla sig själva tämligen drogfria. Sitt legaliseringsprogram trodde han mest på för stora oöverskådliga länders del, som Amerika, Tyskland, Frankrike, England, Italien, Spanien och även drogmässigt lättillgängliga länder som Grekland, Marocko, Thailand m.fl. där det var direkt idiotiskt att kriminalisera narkotikainnehav.

Summan av vårt samtal var dock att jag kände en betydande oro för min gamle doktor, denne lille åldrande man, som till sättet och personligheten påminde mycket om vår kände vän Sven Evander i Göteborg, och som nu i sina vidlyftiga engagemang i Turkiet för kurdernas sak och i det globala narkotikaproblemet, som han betecknade som *"the greatest evil in history"* på grund av dess profitörer, nu i mina ögon hotade att ta sig vatten över huvudet. Desto angelägnare blir det för mig att hålla stadigare kontakt med honom framöver.

Det var så hett i Prag i dessa dagar att doktor Sandy redan följande dag beslöt att förflytta sig till Warszawa, varför vår första dag tillsammans i Prag även blev den enda.

Fritänkaren tar inte ställning till doktor Sandys ytterst kontroversiella lösning till problemet. Det finns bara ett politiskt parti i Europa som nästan skulle vara överens med doktor Sandy, nämligen "D66" i Holland, som dock bara vill legalisera lättare droger. *Fritänkarens* hållning i frågan är att låta utvecklingen och framtiden avgöra, med reservation för möjligheten att doktor Sandys lösning kan visa sig ha varit den enda effektiva.

Emellertid finns det även en annan bov i dramat, som följande insändare tydligt visar:

"Många förfasar sig över ungdomsbrottsligheten. Man hör dagligen via massmedia om knivslagsmål, drogmisbruk, osv., och vuxna förfasar sig.

Så gör även jag, en medelålders mamma, men när man verkligen lyssnar till rocklåtarnas amerikanska eller engelska texter kan man bli mörkrädd. Budskapet i många house/ravelångmixar är att man finner lyckan i droger som kokain och ecstasy och hur man av misstag sedan (påverkad av dessa lyckodroger) mördar människor som man hatar.

Efteråt när folk ligger blödande på gatan ser man att man på grund av drogdimman haft ihjäl fel person. Många house/ravelåtar detaljbeskriver stämningen i städer som Amsterdam och fattigkvarteren i New York och London, och hur man lycklig svävar fram i dunket från suggestiva rytmer alltmedan drogerna får en att lämna den trista verkligheten.

Musiken får en att tänka bisarra, psykopatiska tankar, och allt hat man har inom sig lossnar när man kört kniven i någon. Hur står det egentligen till med censuren? Finns det över huvud taget vuxna människor som avlyssnar texterna? Man talar så ofta om film- och videovåld, men jag tror musiken påverkar ungdomarna ännu mer då många av dem lever dygnet runt med dessa sjuka budskap dunkande i huvudet."

sign. *"Scorpio - 46"*.

Insändaren tangerar hypotesen att rocklåtar genom videorullar eller ravepartyn kan fungera som ett slag av hjärntvätt, som faktiskt kan "programmera" ungdomar till både drogmissbruk och våldshandlingar gärna i förening med varandra. Faktum är att väldigt många, som tvingas höra musik som de inte vill höra på kaféer, på restauranger, i varuhus eller andra offentliga ställen, ofta upplever denna musik, som vanligen då är öronbedövande rockmusik, som ren hjärntvätt, som det är omöjligt att skydda sig mot, då man kan blunda för syner man inte vill se men inte sluta sina öron för vad man inte vill höra.

Vidare är det häpnadsväckande att musik av detta slag, d.ä. hårdrock och dylikt, som alla kunniga musiker uppfattar som direkt barbarisk, gives extremt mycket utrymme i massmedia, särskilt dagspressen, - exempelvis handlar i regel Göteborgs-Postens Avenybilaga varje veckoslut nästan enbart om barbarisk musik som sålunda främjas med alla ekonomiska och massmediala medel, medan man får skatta sig lycklig om man någon enda dag i veckan i dagspressen hittar någon pytteliten notis om riktig musik, exempelvis nyinspelningar av Mendelssohns stråkkvartetter eller senaste nytt om Sir George Solti, världens största och äldsta dirigent, som fortfarande arbetar hårt fastän han är över åttio.

Må vi inte släppa greppet om riktig musik nu när vi har kommit så långt.

Gammal hederlig underhållningsmusik

Det finns en hel del musiker i denna bransch under 1900-talet som aldrig borde glömmas. Listan toppas givetvis av *Gershwin*, detta unika jazzgeni, den enda renodlade jazzklassikern någonsin, vars sprudlande melodiska fantasi nästan är jämförbar med Chopins och Schuberts. Lika självklara är *Cole Porter*, *Jerome Kern*, *Richard Rodgers*, *Irving Berlin* och *Stephen Sondheim*, men sedan kommer vi till ett antal som redan halvt om halvt är glömda.

En speciell kategori är filmmusikerna. Erich Korngold (musik till bland annat "Robin Hood" med Errol Flynn och Olivia de Havilland) är den enda överreklamerade, som numera nästan räknas som klassisk, fastän hans musik knappast är bättre än John Williams ("Stjärnornas krig"). *Max Steiner* däremot är orättvist bortglömd (bl.a. "The Big Sleep" med Humphrey Bogart och "Borta med vinden"), en av de främsta filmkompositörerna på 40-talet, jämförbar med den oslagbare *Dmitri Tiomkin* ("Kanonerna på Navarone" och många andra). *Miklos Rosza* bör ihågkommas främst för musiken till Hitchcocks "Spellbound" (med Gregory Peck och Ingrid Bergman 1940) men hörde länge till topparna inom genren. Den mest kvalificerade av alla är emellertid *Bernard Herrmann* ("Citizen Kane" och de flesta senare Hitchcockfilmer samt "Taxi Driver", hans sista,) vars musik alltid är intressant och suggestiv även utan sina filmer.

Ryssen *Andre Kostelanetz* var ingen kompositör men väl den mest raffinerade och skickliga av alla arrangörer. Hans metoder har beskrivits som tämligen hänsynslösa (när han exempelvis utan skrupler rensade ut allt oegentligt ur Wagner- och Tjajkovskijuvertyrer, så att de drastiskt förkortades,) men kom desto mer till godo i bearbetningen av lättare musik. Ingen har arrangerat Cole Porter så utsökt som Andre Kostelanetz.

En annan som inte borde glömmas är *David Rose*, som redan är glömd. Han var faktiskt kompositör och hade en egen orkester som under ett antal årtionden gav oss utsökta melodier, främst under 40-talet. En av hans mest kända, om än inte en av hans bästa, är melodin till "Bonanza" (Bröderna Cartwright). *John Barry*, som gjorde musiken till de första sex James Bond-filmerna, är lika suverän i samma kategori.

George Feyer var en utsökt konsertpianist från Budapest som fann konkurrensen för hård och sadlade om totalt. Han blev i stället världens kanske främsta pianist på eleganta klubbar, främst i Latinamerika, och utförde de mest fantastiska ekvilibristiska arrangemang av hela 1900-talets *evergreen*-repertoar från "Läderlappen" till Broadwaymusicaler vanligen i ytterst raffinerad rytmik kryddad med eleganta synkoper.

Aldo Mantovani var en annan arrangör med egen orkester som gav den och tidens melodier en mycket personlig klang. Hans orkestreringar av vackra melodier tangerar ibland sirapssentimentalitet men aldrig i överkant utan är alltid angenäma och positivt emotionella.

Sedan får vi absolut inte glömma *Henry Mancini*, som dog nyligen efter ett långt livs underbar melodiproduktion (bl.a. "*The Pink Panther*", "*Baby Elephant Walk*", "*Moon River*", "*Charade*", "*Peter Gunn*" och många andra,) en ytterst skicklig och väsentlig kompositör i 1900-talet.

Slutligen bör vi reservera plats för *Richard Addinsell* ("Warszawakonserten") och Hubert Bath ("*Cornish Rhapsody*"), 40-talets båda postromantiker i Rachmaninovs efterföljd. Addinsell har rättvist ett bättre renommé medan Hubert Bath blev kritiserad för sitt huvudtema i "*Cornish Rhapsody*" då han helt enkelt vänt på Warszawakonserten och fått en ny melodi med att spela dess huvudtema baklänges. Ändå hör även "*Cornish Rhapsody*" till 1900-talets absoluta måsten när det gäller minnesvärd musik från 1900-talet.

Hector Berlioz' absoluta mästerverk

"Trojanerna" är inte Berlioz' sista opera, men ändå är den på alla sätt hans mest definitiva opera, summan av alla hans högsta aspirationer och i viss mån resultatet av ett helt livs förberedelser och arbete. Berlioz drömde om att få realisera ämnet redan som barn när han först läste Vergilius, och han var besatt av det hela livet. Det att han själv fick namnet Hector i förnamn såg han som en försynens heliga förpliktelse.

Det mest underbara med det färdiga verket, som han komponerade i en avancerad 50-årsålder, är dock hur han har lyckats fånga den trojanska karaktären. Ingen version av något skeende vid Troja illustrerat av Händel, Gluck, Offenbach eller någon annan kommer så nära Homeros som Berlioz' version. Huvudrollerna är alla fromt vergilianska, de individuella karaktäriseringarna är alla naivt fransk-romerska utom Dido själv, men stämningarna är utpräglat homeriska. Det kommer framför allt fram i marschern, som har något primitivt högtidligt över sig som är så övertygande och äkta att både Homeros och Shakespeare måste ha fröjdats sig över Berlioz' utomordentliga trohet mot diktens pathos. Librettot är skrivet av Berlioz själv efter Vergilius, och i denna dubbla komposition kommer fördelen fram av Berlioz' handikapp. Liksom Schumann var Berlioz inget musikaliskt underbarn, utan musiken måste de båda erövra långt senare i övermogen ålder under utomordentliga mödor. Bristen på den fördel som musikalisk odling redan i barndomen måste medföra kompenserade de båda med att även erövra ordets makt - för Berlioz med störst fördel just i bearbetningen av så litterära ämnen som Homeros och Shakespeare.

Även till formen är "Trojanerna" en sällsynt lyckad skapelse. Det oerhörda dramat om Trojas fall spelas ut i de två första akterna med alla tillbörliga fyrverkerier och en väl genomförd dramatik lika ödesmättad eller mer än alla Wagners bålsccener. Först i den tredje akten kommer Dido in i bilden och hela operan ändrar karaktär. Den mansdominerade ödesmättade dramaten förbyts totalt till kvinnligt ljuv pastoral som verkar bestå. Kontrasten är häpnadsväckande. Från den

värsta tänkbara tragedi kommer Aeneas plötsligt in i en ljuv paradistillvaro med alla möjligheter till en bestående lycka, och den är i sanning övertygande. Men ödet segrar, svagt men bestämt gör sig de tunga sorgmarscherna åter påmind, och till ackompanjemanget av dem genomför Berlioz Didos långa underbart gripande och dramatiska dödsscen - kanske operalitteraturens underbaraste hjältnneavsked. Tragedin är total men värdig - som Berlioz själv och hela hans bittra och förtvivlade men ändå samtidigt så strålande och underbara för att inte säga självlysande liv.

Beethoven, av Claes Lindgren

År artonhundranågoting
i Wien på någon gata
gick själva Beethoven omkring
betraktande en skata,
alltmedan i hans fantasi
en hel konsert blev skapad
med ton vid ton, en symfoni!
Men själv blev han begapad.

En underlig figur som gick
helt uppfylld av musiken,
med kläder i bedrövligt skick
och hånad av publiken;
han var ett underbart geni,
en gud bland borgarbrackor,
så dessa toners harmoni
går inte av för hackor.

13.6.1995

Fallet Edgar Allan Poe

Då jag råkade studera detta fall när jag var i Prag och då fallet var intressant ur medicinsk synpunkt tog jag upp det med doktor Sandy, som var väl insatt i fallet.

"Edgar Allan Poe var den mest keltiska av alla amerikanska författare. Hans äkta far var irländare, och hans fosterfar var den extremaste sortens skotte, så barnet kunde inte bli annat än en tungt belastad kelt. Det gjorde honom till Amerikas kanske märkligaste författare men också till den mest olyckliga av dess stora författare."

Jag berättade för honom min boks förklaring till Poes hälsoproblem med att han troligen led av diabetes utan att någon förstod det. Doktor Sandy var av en helt avvikande åsikt.

"Inte alls. Edgar Allan Poe var extremt överkänslig. Det var hela saken. Han förlorade ju båda sina föräldrar som spädbarn och blev därigenom prisgiven åt främmande mänskors barmhärtighet - mera utsatt än så kan inte ett spädbarn bli. Han hade turen att genast få en tillräckligt god fostermor medan hans fosterfar blev rena katastrofen, troligen både för honom och för adoptivmodern. Med en bättre man, som inte ständigt bedrog henne, hade hon sannolikt fått leva mycket längre.

Poe blev därigenom tidigt extremt bunden till goda kvinnors omsorger. Utan alla dessa goda självuppoftande kvinnor - hans fostermor, hans svärmor och hans unga hustru - visade det sig ständigt att han inte kunde klara sig. Utan dem var han

hänvisad till det stora mörkret som gjorde honom sjuk. Man har spekulerat i mycket vad detta stora mörker var för något. Somliga vill få det till anlag för panikångest - många av hans berättelser tyder på det. Men jag tror det var någonting annat. Alla hans bästa berättelser skildrar extremt otroliga och överkliga skeenden men på ett så realistiskt och övertygande sätt att särskilt ungdomar gärna tar dem för verkliga. Denna besynnerliga förmåga, som även karakteriserar författare som Lovecraft, Hoffmann, Oscar Wilde och andra neurotiker eller abnorma begåvningar, indikerar en exceptionellt god och direkt kontakt med det undermedvetna, hos Poe kanske i högre grad än hos någon annan. Denna direkta kontakt med det undermedvetna både fascinerade och förskräckte Poe, så att han lockades att utforska denna farliga avgrund samtidigt som den förfasade honom. Jag vill mena att alla hans neuroser och sjukdomsanfall hade sin begynnelse i de fall då Poe blickat för djupt in i avgrunden av sitt undermedvetna.

Här kommer också frågan om hans alkoholism upp. Han var inte alkoholist, men han var extremt känslig för alkoholens effekter. Hans vänner upphörde aldrig att förvåna sig över hur han inte ens tålde ett enda helt glas. Samtidigt såg Poe alkoholen som en genväg till sin fruktade närkontakt med det undermedvetna. Han drack inte för att fly från verkligheten och bedöva sina smärtor, utan han drack liksom den galne roulettespelaren dras till att ständigt satsa mera tills allt är förlorat, en sorts drift att utmana ödet, lockelsen hos det fasansfulla, - att dricka var för Poe som en sorts rysk roulette, det var hans livs största spänning, och just medvetenheten om att han en dag kunde förlora allt på kuppen, denna livsfara, utgjorde den största lockelsen och tjusningen.

Men jag anser inte att det var alkoholen eller överkänsligheten som knäckte honom, utan det var hans far. Eftersom jag är skotte själv vet jag hur fullständigt förödande en skottes snålhet kan vara för andra. Edgars far var en välbärgad man, och när Edgar adopterades kunde han inte ha fått ett bättre ekonomiskt utgångsläge. Men han kom i konflikt med sin rike fosterfar, som aldrig förlät honom, vilket utlöste katastrofen i Poes liv. När fostermodern dog gifte fadern om sig med sin älskarinna med vilken han hade äkta barn, så att när han dog Poe blev arvlös. Detta och ingenting annat var katastrofen i Poes liv.

En diktare kan inte ta vara på sig själv. Om han inte blir försörjd av andra måste han gå under. Detta är tyvärr alltid regeln när det gäller riktiga diktare och konstnärer som inte kan kompromissa med sin konst, och om något var Poe just detta. Han fick en rik adoptivfar som hade kunnat unna Poe ett gott liv utan bekymmer, men fadern föredrog kallt och hjärtlöst att skrota honom emedan han hade bättre söner som därtill var äkta. Som en typisk amerikansk omänsklig affärsman tog Poes fader därmed ingen hänsyn till kulturella värderingar, värdet av poesi och fantasi, konstens rätt till frihet eller begåvningens rätt att existera för sin egen skull. Om kapitalet inte finner sig i att försörja den konst som ekonomiskt inte kan klara sig själv måste kapitalet ta ansvar för att konsten går under, i det här fallet Edgar Allan Poe."

Fallet Edgar Allan Poe kan diskuteras i det oändliga, i synnerhet de mystiska omständigheter under vilka han dog endast 40 år gammal (lika gammal som Jack London), och beträffande diagnosen diabetes så kan den inte fastställas med någon säkerhet, allra minst nu 150 år efter hans död, medan jag fann doktor Sandys slutsatser ganska trovärdiga.

Det hör även till saken att Edgar Allan Poe, liksom Herman Melville, Bret Harte, Nathaniel Hawthorne, Henry James och många andra amerikanska författare och diktare, hade betydligt större litterär framgång i England än i USA.

Bruce Lockhart (1887-1970)

Detta är en annan skotte men betydligt friskare och närmare jorden än exempelvis Edgar Allan Poe. Lockharts bästa böcker är hans första, exempelvis *"Memoirs of a British Agent"*, där han beskriver sin berg-och-dal-artade karriär. Efter stormiga ungdomsår i bland annat Malacka råkade han ut för den otroliga tillfälligheten att bli placerad på konsulatet i Moskva under första världskriget innan någon ännu anade något om den kommande ryska revolutionen. När denna bröt ut befann sig Bruce Lockhart mitt i händelsernas centrum och höll på att råka riktigt illa ut som misstänkt hjärna bakom attentatet mot Lenin i juli 1918 strax efter att denne låtit avrätta hela tsarfamiljen - attentatet misslyckades då mördaren Dora Kaplan, en judinna, började ställa Lenin frågor när hon skulle skjuta honom, men hon lyckades ändå sända två kulor i honom, av vilka den ena tog i nacken. Lenins konvalescens blev lång och svår, och varken han eller ryska revolutionen blev någonsin helt sig själva igen - båda kom liksom av sig.

Hjärnan bakom attentatet var i stället mästerspionen Sidney Reilly, som vi kanske bara har Bruce Lockhart att tacka för någon närmare kunskap om. Lockhart hade ofta kontakt med Reilly och hade anledning att noga följa med dennes förehavanden, så att han efter dennes olyckliga död efter att ha återvänt till Sovjetunionen en gång för mycket kunde dokumentera hela sagan - till stor fröjd för TV och BBC 50 år senare, då rollen som Reilly blev den begåvade skådespelaren Sam Neills genombrott.

Efter de stormiga Moskvaåren fick Bruce Lockhart arbeta i Prag, under vilken tid han fick stifta nära bekantskap med alla 20-talets centraleuropeiska viktiga personer som Tomas och Jan Masaryk, Eduard Benes, Gustav Stresemann och till och med exkaiser Wilhelm II, som han ger ett mycket ingående och sympatiskt porträtt av bland många andra i sin andra bok *"Retreat from Glory"*.

Bruce Lockhart är så skotsk att det knappast går att föreställa sig någonting mera skotskt. Hans mors släkt är McGregor och härstammar direkt från Robert "Rob Roy" McGregor, medan hans fars släkt kommer från Robert the Bruce, Skottlands medeltida konungar. Ändå är han samtidigt mycket internationalistisk, och den samtida författare han beundrar mest är Somerset Maugham, om han dock i stort sett uppskattar alla samtida kolleger, som även Joseph Conrad, Kipling och många andra. Han levde även många år i fjärran östern, vilket hans tredje bok *"Return to Malaya"* handlar om. Vi har ännu många böcker kvar av honom att läsa.

Filmer

Ett av sommarens mera brydsamma problem är att svensk TV då väljer att visa alla världens bästa filmer och då gärna på dagtid och sådana dagar när vädret är som vackrast. Exempelvis visades vid ett tillfälle "Bron över floden Kwai" samtidigt som en annan kanal visade *"A Man for all Seasons"* om Thomas More med Paul Scofield samtidigt som en annan kanal visade en katastroffilm med James Stewart om hur ett passagerarplan försvann i Bermudatriangeln och sjönk under havet.... Kort sagt, svensk TV:s sommarstrategi är anmärkningsvärd.

Till sommarens bästa filmer som trots alla utomhusvistelser ändå har setts måste man notera Costa Gavras svindlande briljanta kriminalfilm "Kupémördarna" från 1965 innan han alltså gjorde "Z - han lever". Hela Z-gardet fanns med även i denna svartvita tidigare film som Yves Montand, Jean-Louis Trintignant (som mördaren) och dessutom Simone Signoret (som det primära mordoffret) i den kanske mest suveräna franska thriller som har filmats.

En nästan lika briljant film var "Kinasyndromet" om en kärnkraftsolycka i Kalifornien gjord som ett nästan dokumentärt reportage med Jack Lemmon som oförglömlig ansvarskännande martyr för teknikens under och moraliska fallgropar. Vem vill mera veta av kärnkraft efter att ha sett en sådan uppskakande film om en verklighet som alla som vet något om den bara är angelägna om att förtiga och tysta ner allt väsen om?

Om Rita Hayworth kan sägas mycket apropå de två nyligen visade filmerna "Miss Sadie Thompson" (på Somerset Maughams skabrösa novell "Rain") och den svartvita "Gilda". Den senare är något så ovanligt som en mörk thriller med lyckligt slut där mördarna inte ens sätts dit och förblir kanske den mest explosivt romantiska film som någonsin gjorts och det enbart genom Rita Hayworths makalösa gestaltning av en tragisk och plågad comedienne.

Även biorepertoaren har under sommaren skärpt sig, som om det under denna säsong när alla lämnar stan gällde att verkligen locka de stora massorna till biograferna till att sitta inne. "Rob Roy" hade premiär strax före sommaren, som sedan sett andra lika iögonfallande premiärer som "Carrington", "Bortom Rangoon" och Sean Connerys film om kung Arthur.

John Boorman har tidigare engagerat sig i världsdebatter med att presentera mänskligheten med filmatiserade pekfingrar, som den ytterst angelägna och samtidigt gripande "Smaragdsbogen" om tillståndet i Amazonas. Nu gällde det problematiken i Burma. Samtidigt som massakrerna genomfördes på Himmelska Fridens Torg i Peking inför hela världens nyfikna reporterkameror ägde betydligt mer omfattande massakrer rum i Burma, där 70,000 människor mördades och miljoner tvingades fly ur landet för sina liv. John Boormans film om Burma kommer ut just när den underbara hjältinnan Aung Sang Suu Kyi frigivits och militärdiktaturen börjar öppna landet igen, så de favoriten belyser hör redan till det förgångna. Likväl är det bättre att världen görs uppmärksam på dem när det är för sent än aldrig. Man bör även komma ihåg i detta sammanhang att den burmesiska militärens främsta rådgivare har varit erfarna militärer från Kina.

"Carrington" är då en helt annan sorts film och handlar egentligen bara om kärlek så till den grad att det ständigt upptrappade sex-blasket blir väl smetigt och slaskigt i längden. Ändå är filmen i högsta grad njutbar och sevärd alltigenom om man bara undantar Michael Nymans musik, som inte är så bra att den förtjänar att få dominera filmen så som den gör. Mera Schubert och mindre Nyman hade varit ett önskemål.

Den begåvade konstnärinnan Carrington var författaren Lytton Stracheys älskarinna, som älskade honom intensivt och konsekvent under många år och till slutet fastän han var homosexuell. Det första intrycket av honom i filmen är äcklande, men gradvis lär man sig tycka bättre om hans mycket originella och excentriska personlighet. Han skapade sitt rykte med att i sina biografier över general Gordon, Florence Nightingale, drottning Victoria och drottning Elizabeth I beröva dessa heroiska gestalter deras hjälteglorior med att helt sakligt även belysa deras mindre förtrollande baksidor. Strachey ansåg att idealister var ett ofog som bara vållade världen besvär, och med idealister menade han tydligen då alla personer som höjde sig över medelmåttan. Stracheys ideal torde därmed ha varit en värld av bara medelmåttor. Därmed var även Strachey själv något av en idealist men då med mycket tråkiga ideal. Tydligen har nu någon skrivit en biografi om honom, som filmen bygger på, och som även sakligt framhäver hans mindre förtrollande baksidor.

Filmen slutar tragiskt, men man har då ändå redan fått ut så mycket gott och positivt av filmen att Carringtons självmord inte känns fel eller tragiskt. Snarare är det som en punkt efter en fullbordad mening i en av Lytton Stracheys torra och sakliga biografier.

En Kul Turresa, del 10.

Vad ska man då säga om den italienska politiken? Mycket har hänt under det senaste året, och det var med spänning som jag såg fram emot att få orientera mig i den nya situationen.

I stort sett håller Berlusconi en god fasad, han har tagit sig an Italiens fall och åtagit sig att göra någonting åt saken, så varför inte låta honom göra det? Hans båda hjälpredor är Umberto Bossi och Gianfranco Fini, båda representanter för högerpartier, det förra ett populistiskt missnöjesparti för norra Italien som vill slippa bördan av den fattigare södern, och det senare ett nytt fascistiskt parti. Detta har oroat hela världen. Emellertid är det inte så illa som det verkar. Umberto Bossi är på fallrepet, han är en arrogant viktigpetter som bara tilltalar egoister, och hans dagar är nog räknade. Gianfranco Fini däremot är en säker politiker vars aktier är i stigande. Hans seriösa konstruktivitet har väckt folkets tillit och beundran, och jag träffade inte någon som hade annat än gott att säga om honom. Håll ögonen på honom! Han är intressant.

(Sedan detta skrevs för nu nästan ett år sedan har mycket hänt. Berlusconi har fallit och är numera tämligen impopulär och föraktad: ingen tror på honom längre. Bossi har lyckats klamra sig kvar stödjande sig enbart på de rikas missnöje i norra Italien med kostnaderna för söderns tilltagande fattigdom och utarmning, medan Gianfranco Fini gått från klarhet till klarhet: han har lyckats göra sitt "nyfascistiska" parti fullkomligt rumsrent och har trots sin ungdom befast sin ställning som Italiens enda populära politiker.)

För övrigt väntade mig bara problem i norra Italien, mänskorna blev svårare, livet blev dyrare, kontakterna blev färre och allt blev tyngre, som om norra Italiens bättre välfärd endast medfört att livet blivit svårare och mänskorna olyckligare. I Genua skulle min väninna och kollega opereras, och jag fick vilseledande uppgifter om saken, så att den ena menade att hon låg på sjukhus och den andra att hon bara var bortrest. Jag fick aldrig klarhet i saken. En läkare menade att hon skulle ha en ögonoperation men först om tre-fyra veckor. Till dess skulle hon vara bortrest på obestämd tid. Jag skrev ett vänligt brev till henne.

I Verona fick jag tyvärr inte tag på min stor-onkel Michael, 87 år, som hade varit sjuk när han senast uppenbarat sig i tillvaron för ett halvår sedan, och min närmaste kusin skulle opereras i hjärnan. Hennes fall var lika intressant som brydsamt. Hon är 40 år och har lidit av epilepsi under de närmaste 20 åren. Hennes föräldrar har gjort allt för henne och aldrig förtröttats i att leta efter kunniga specialister åt henne, de har varit i Paris med henne och spekulerat i *Gamma-Knife*-metoden i Stockholm, men ingenting har lett någon vart. Hon är en hårt arbetande lärarinna i främst geologi, och tyvärr har hennes "*petit mal*" blivit värre med åren, så att hon nu får anfall nästan varje dag, ibland fyra om dagen. Detta är ju inte så bra för en lärarinna. Nu har experterna i Verona kommit på en metod att bota henne då de äntligen kunnat fastslå en säker diagnos: en benign tymör helt nära nervcentret i hjärnan. Den kan nu opereras med mikrokirurgi, en ytterst långsam och precisionskrävande thrilleroperation med mikroskop och lupp, som har sina risker - hon kan bl.a. få stamningsbesvär efteråt. Men hon har beslutat sig för att göra det då det enda alternativet är att tumören växer och besvären förvärras. Valet är väl ungefär som mellan hängning och elektriska stolen med den skillnaden att man överlever, men i vilket skick?

(Hon opererades i början av mars i år. Hennes kloka lärare poängterade med eftertryck att det viktigaste av allt i operationen var hennes egen inställning och attityd till det hela. Detta fick henne att mobilisera den tappreste tänkbara

motståndskraft och beslutsamhet, och operationen lyckades över all förväntan. Inga stamningsbesvär eller andra bieffekter uppenbarade sig, hon var klar i huvudet genast efter uppvaknandet ur sin totalbedövning, och alla har sedermera kunnat vittna om hur otroligt vital hon har blivit, som en helt ny människa. Det viktigaste är att hon tar det lugnt i ett halvår, och jag får troligen träffa henne närmast under resan i september.)

Roligare samtal hade jag med min andra kusin, skämtaren, som rest i Norge för ett år sedan och blivit mycket imponerad, i synnerhet som han hade haft den otroliga turen att helt och hållet slippa regn. Han hade blivit alldeles överväldigad av Norges så pålitligt konstant vackra väder. Annars brukar det ju regna 200 dagar om året i Bergen, där han hade varit mest. Han ville därför till varje pris tillbaka till Norge, men nästa gång lär han inte slippa lika lätt undan regnet.

Den största muntrationen i Verona var emellertid en hund. Veronas främsta turiststråk heter Via Mazzini. Det är en smal gågata, och där trängs hundra tusen människor, mest turister, varje dag. Där mötte jag mitt på dagen en stor hund, som några yngre människor tanklöst introducerat i turisttrafiken, och helt plötsligt satte sig hunden i gatan, vägrade låta sig rubbas och avlade visitkort av den absolut största och läckraste sortens *de luxe* - en hel rad av porösa gulbruna jättebiffar, precis mitt i den smalaste delen av gatan, där med nödvändighet alla turister måste trängas som värst. Alla som blev medvetna om situationen i tid för att kunna ta en lämplig omväg skrattade medan de andra....kort sagt, så att säga, blev förda vart de inte ville. Pestmittobärarna i Indien blev väl knappast så illa sedda som de arga klafsarna på Via Mazzini - väl intrampad i klaveret har man ju bara att stryka och stampa av sig på lediga delar av gatan, som då genast även de blir kontaminerade i förödande och förargelseväckande grad. Nog sagt. Låt oss byta samtalsämne, som det heter i finare salonger.

En trevlig lunch hade jag med min kusin Alberto och hans familj, varunder han bjöd på gott vin, brandy, grappa och fyra starka koppar italiensk espresso med cognac. Han ville i detalj veta allt om mina sysselsättningar, musikaliska uppdrag, min tidning och hur jag fick det hela att gå ihop ekonomiskt med mina vidlyftiga resor, vilket han inte kunde få. Mina Europaresor har sedan 1991 (sju stycken) gått på mindre än 6000 kronor för en månad, och detta mått verkar hålla. Slutresultatet för denna resa kvarstår ännu att färdigställa men kan klara sig under 5500 på grund av tur. Alberto är en typisk Lanciai i sin konsekventa ekonomiska realism och genomskådar genast mina ekonomiskt svaga punkter, liksom också min fars kusin Ida är den enda praktiska realisten i sin familj. Paolo, hennes son, ingenjörsskämtaren, har vår näsa och är litet åt samma håll.

Till slut fick jag åtminstone även prata med min stor-onkel Michael i telefon. Han svarade efter tionde signalen (efter att jag ringt varje halvtimme halva dagen) och hade då precis kommit in genom dörren efter ett läkarbesök. Han är snart 88, har smärtor i hela kroppen, svullna ben, ont i lederna och är stamgäst på sjukhuset men håller i gång ändå, reser på lustturer, styr och ställer för fullt med vad han hinner och är aldrig hemma. "Så länge man känner smärtorna vet man ändå att man lever," menade han.

Tyvärr nåddes jag även av ett sorgebud - Marcello Cecchini var död. Min gode vän från Pisa hade efter att konsekvent ha bränt sitt ljus i båda ändor genom omåttligt bergsbestigande, ständigt överarbete, ständigt accelelerande rökning och ständigt tilltagande alkoholkonsumtion slutligen dukat under för en vilt protesterande lever, som protesterat ihjäl sig. Ändå hann han överleva sig själv många gånger.

Han var även Achilles goda vän, och det var bergsbestigning som var vår gemensamma nämnare. Achille är nu 74 år och har i hela sitt liv drömt om att få komma till Tibet men har ännu inte varit där. Han har ett ansenligt tibetanskt

bibliotek med böcker av Tucci, Maraini, Lobsang Rampa, Heinrich Harrer, Dalai Lama och många andra. Professor Tucci hade varit den ledande auktoriteten inom tibetansk kultur och hade i många år lett ett betydande asiatiskt kulturinstitut i Neapel, som hade deklinerat efter hans död. Nyligen hade det också varit en betydande tibetansk konferens strax norr om Verona med Hans Helighet Dalai Lama närvarande, där finns ett betydande buddhistiskt centrum, och Achille antog att Dalai Lama därför nu befann sig i det tibetanska klostret i Schweiz.

(Sedan dess har mycket hänt, vi har haft flera artiklar om professor Tucci och hans lärjunge Maraini, och även om vår släkting Michael, som avled strax före nyår - se Fritänkaren nr 30.)

Ekai Kawaguchis resor i Tibet

Ekai Kawaguchi var från Japan och en av de mest exotiska och intressanta Tibetresenärer någonsin, då han reste ytterst noggrant och under sin fem år långa resa noga antecknade allt vad han upplevde. Han reste till Tibet via Indien och Sikkim, och britterna misstänkte honom starkt för att vara spion för ryssarna. Dessa å sin sida misstänkte den udda japanen starkt för att vara spion åt engelsmännen, och för detta blev han särskilt starkt misstänkt av de tibetanska myndigheterna själva. Detta ägde rum för hundra år sedan, då ryssar och briter tävlade om inflytandet i Tibet, Turkestan och Kina; och Ekai Kawaguchi gjorde sin resa, som även omfattade Kailas, Mount Everest och hela Nepal, under åren 1897-1902.

Sanningen är att Ekai Kawaguchi som kanske den enda Tibetresenären någonsin reste dit i fullständigt oegennyttiga avsikter. Han ville helt enkelt närmare studera sin religion buddhismen i dess ursprungsländer och ingenting annat. I ett renare syfte kan man knappast resa till Tibet, och ändå blev han kanske hårdare ansatt än någon annan av olika myndigheter i Lhasa, Nepal och Indien och anklagad för att vara spion med ibland livsfarliga konsekvenser.

Hans syn på Tibet är därmed den mest hälsosamma tänkbara. Ofta spårar man felaktiga japanska värderingar och fördomar, men i allmänhet är han spiknykter och korrekt i alla sina observationer och konklusioner. Han betraktar Tibet ur en mycket österländsk buddhists synvinkel, som är den absoluta motsatsen till alla västerländska sådana. Därför har han mycket att lära västerlänningar genom sin ödmjukhet, sin naturliga fromhet och sin otroliga finkänslighet, som väl är det mest japanska av allt hos honom.

Hans bok publicerades på engelska genom teosofernas försorg i Madras i Indien 1909 (719 sidor) och är mycket svår att få tag i. Den heter på engelska "Three Years in Tibet" och lär vara lättare att komma över på originalspråket japanska.

Himalayaturer, del 7: Sikkim.

Redan på väg från Darjeeling till Kalimpong hade bussen kört in i dimbälten av osedvanlig tjockhetsgrad, och även om jag hade vackert väder hela dagen i Kalimpong höll det inte till kvällen. På tillbakavägen till Darjeeling började det regna, och när vi nådde Ghoom var det ren storm med både tjocka och regn, så att min taxi körde fast i tågspåret, vilket det tog tid och bekymmer att växla ut sig från. Men under natten kom stormen.

Det blåste så att fönstren skakade samtidigt som det ösregnade kraftigt, så en utflykt till Tiger Hill klockan 4 på morgonen för att uppleva soluppgången blev det knappast tal om.

Morgonens väderskådespel var sedan tämligen dramatiskt med hela Darjeeling svävande på moln medan dock det snart började regna. Resan till Gangtok och Sikkim var turvis regnig och molnig men utan några solskymtar. Regnet tilltog när vi nådde Gangtok och tilltog ytterligare medan vi var där. Vi var alltså inregnade i Gangtok. Av alla ställen att vara inregnad på under en lågsäsong måste väl Gangtok vara ett av de allra minst tacknämliga, då där finns så mycket att se och då det är så berömt för sina sköna omgivningar. Att ge sig ut i ösregn för att söka upp intressanta kloster och tempel på kulltoppar med sköna utsikter - kort sagt, fiasko.

Desto mera njöt vi i stället av dess restauranger och konditorier. I Kalimpong igår hade jag inte hunnit äta någonting på hela dagen, så det var synnerligen positivt att kunna ta den skadan igen i Gangtok med *momos* och *chowchow*, *laddus* och andra läckerheter bland trevliga människor i pittoreska miljöer - Gangtok är tämligen litet fortfarande och har en befolkning på kanske 25 000.

En del intressanta omständigheter förelåg beträffande vår ansökan om tillstånd till att få besöka Sikkim. I vår ansökan måste vi skriva under att vi inte ämnade försöka ta oss in i Bhutan, Nepal eller Tibet från Sikkim. Denna detalj intresserade Johannes. Han menade att det tydde på två saker: dels var det fullt möjligt att ta sig in i Tibet, Bhutan och Nepal från Sikkim, och dels var det folk som gjorde det.

Fastän vi ansökt om bara en dags uppehållstillstånd i Sikkim tilläts vi formellt i dokumentet att besöka även avlägsna utposter i Sikkim som Rumtek, Phodang i norr och det svårtillgängliga Pemayangtse längst i väster rakt söder om Kanjenjunga (40 km). Detta är värt att lägga på minnet inför framtiden: dessa platser är väl värda att besöka.

Beträffande Tibet framlade jag även för Johannes mina två resemöjligheter senare under året i juli och i september till Kailas. Han svarade med att avråda från alla sällsкаpsresor till Tibet så länge Kina behärskade landet. Han tillade även: "Du reser bäst ensam. Din resa nu med Tony är ett intressant experiment, och jag hoppas du låter mig få veta summan av det. Men jag tror att du reser friare, billigare och får mera gjort på egen hand."

Visserligen hade jag utan Tony kunnat vara friare, improvisera mera och resa rationellare, men Tonys sällskap har medfört en anmärkningsvärd fördel som har haft högsta moraliska betydelse. Vi har kunnat tala svenska med varandra. När jag rest ensam i Indien har jag alltid varit prisgiven åt andras godtycke som kunnat tala hindi, bengali, nepali, tibetanska, tamil och andra språk utan att jag förstått ett vittent. Med Tony har jag kunnat tala svenska högt över hela Indien utan att en enda mänska i denna världens största demokrati har begripit ett ord av vad vi har sagt.

Nu var vi i Gangtok på strövtåg i en av Indiens vackrast belägna städer på jakt efter dess sevärdheter, som var stängda under lågsäsongen och som inte ens syntes för dimman och regnet; och det var en betydande fördel att kunna diskutera dessa frustrationer utan att någon sikkimes kunde förstå vår besvikelse. Frågan var vad som var bättre: att sitta på hotellrummet och frysa eller att gå ut i regnet.

- Vad gör en våt västerlänning i Gangtok?
- Fryser.
- Vad gör han då i Gangtok?
- Ser på regnet.
- Varför kommer han hela vägen till Gangtok bara för att se på regnet?
- Därför att han inte kan komma längre bort.

Man kan kalla det hela en tröstlös regndebatt i Gangtok.

Mera kriser i nästa nummer.

Brev från Indien

Ett långt och allvarstungt brev från Johannes igen. Så tänker du säkert. Emellertid måste jag få kritisera din tidning, och jag måste be dig publicera min kritik ordagrant. Det gäller ditt olyckliga samröre med hr Mikael Rosén. Gång på gång har jag påtalat det olämpliga i att du över huvud taget nämner hans namn, ty varje gång du behandlar hans vulgära katolska språkrör förnedrar du Fritänkaren. Och jag tror att många av dina läsare ger mig rätt på den punkten.

I ditt senaste nummer beskriver du mitt tillstånd i februari. För dina läsare kan jag meddela att jag återhämtat mina krafter något sedan dess, men jag planerar inga nya konferenser. Den i Darjiling förra året var kanske min viktigaste och egentligen en värdig och tillfredsställande avslutning på det arbete som jag inledde med konferensen i Egypten för drygt tre år sedan.

Orosmoment saknas emellertid inte. Det kinesiska kommunistförtrycket fortsätter vilka kriser som än skakar Kina. Översvämningarna i år är de värsta någonsin, smältvattnet från Tibets snömassor har i år svept som en syndafloed över hela Kina, vilket har ådagalagt centralregeringens mycket ömma punkt: nästan ingen katastrofhjälp har fungerat på grund av byråkratin och den otympliga maktapparaten. Skadorna och förlusterna har blivit mellan 100 och 1000 gånger större än nödvändigt därigenom, och det fattar kineserna.

Doktor Sun får därmed vatten på sin kvarn och mår väl och ber hälsa. Jag hoppas hans brev även blir publicerat i *Newsweek* eller *Time*. Vad som behöver skrotas är inte den kinesiska kontrollen eller ordningen utan det kinesiska kommunistpartiet.

Vad som inte mår väl är däremot Tibet. Knappt hade Dalai Lama kungjort finlandet av den elfte Panchen Lama, så blev den helige sexåringen kidnappad av kommunistpartiet och förd till okänd destination tillsammans med alla andra möjliga kandidater till titeln för att hjärntvättas och indoktrineras. Även sexåringens föräldrar bortrövades samtidigt, och man fruktar att de inte längre är i livet. Kinesernas ursäkt för dessa åtgärder är, att sexåringen skulle ha varit en falsk Panchen Lama, och att endast deras egen kandidat till titeln kan vara den rätta. De förnekar alltså officiellt reinkarnationsläran såsom vidskepelse samtidigt som de hävdar att deras reinkarnerade Panchen Lama är den enda rätta. De använder sig alltså av orimliga absurditeter till vanvettiga resonemang bara för att få glädjen att få djävlans med tibetanerna, och tibetanernas orättvisa öde är, att ju bättre och vänligare människor de är, desto större grymhet och ondska utsätts de för.

Sörj däremot inte över din havererade Kailasresa. Berget finns kvar, och du har faktiskt varit där redan två gånger. Båda gångerna reste du dit i anden och betalade till och med för det. Du gjorde din parikrama på alla sätt utom rent fysiskt. Detta är betydelsefulla meriter för dig, och det är bara för dig att fortsätta resa fler gånger till Kailas - åtminstone psykiskt om det inte går fysiskt.

Till slut återkommer jag till det katolska ämnet trots min avsmak för det. Er helighet påven har skrivit en bok där han varnar för buddhismen och talar väl om islam. Han menar att islams Gud är samma som judarnas och de kristnas medan buddhisterna enligt hans åsikt är gudlösa. Ett värre teologiskt misstag kan han inte begå. Islams Gud är en omtolkning och en missuppfattning av hebréernas Gud, som tillrättalagts för araberna för att passa deras mentalitet. Det är alltså en förfalskning av Gud och ingenting annat. Påvens fruktan för buddhismen beror på buddhismens starka moraliska expansion i världen just nu. Påven är för gammal och sjuk för att rätt begripa sig på detta just nu. Naturligtvis finns det hopp om att han kan tänka om och inse sitt misstag.

Kim hälsar. Vi ses i november.

(Även Kim har skrivit ett brev som vi dock inte kan återge, åtminstone inte ännu. Johannes utesluter alltså möjligheten av nya konferenser, men inte Kim, som menar att Johannes arbete bara hittills har tagit sin början.

Vår första planerade resa till Kailas skulle ha ägt rum i september 1994. Den inhiberades av familjeskäl. Den andra var ännu bättre planerad och skulle ha ägt rum i september 1995. Tyvärr blev det för få anmälningar till resan, varför den inställdes. Båda gångerna förlorade vi anmälningssavgifterna till resan, som inte kunde återbetalas. Det är till detta som Johannes hänvisar, när han menar, att vi redan varit vid Kailas två gånger och till och med betalat för det.)

Den grekisk-ortodoxe teologen J.B.Westerbergs utsagor påminner oss om en artikel som han formulerade i Uppsala i maj 1991:

"De flesta som vågar antyda den ringaste invändning mot någon form av den internationella ekumeniken, som är så på modet, brukar genast och för alltid stämplas som rasister. En av dessa var den nyligen bortgångne katolske ärkebiskopen Marcel Lefebvre, som för sin envishets skull exkommunicerades av biskopen av Rom. Följden av denna exkommunicering och av stämpeln av honom som rasist är att klyftorna och motsättningarna inom den katolska kyrkan ytterligare har fördjupats. Hans anhängare blir ännu mer fanatiska i det att han för dem blir till en martyr, medan den ekumeniska majoriteten ser ännu större skäl till att bli ännu mer ekumeniska och till att ta ännu mera avstånd från allt det traditionella och genuint katolska inom den katolska kyrkan. Ekumeniken har på senare år utvidgats till att omfatta även judar och muslimer medan det på katolskt håll har börjat bli på modet att allt mera ta avstånd från celibatet och att betrakta dess fördelar som nackdelar.

Att inte vara ekumenisk har i de flesta protestantiska och katolska kristnas ögon blivit synonymt med att inte vara kristen. Man kan helt enkelt inte vara kristen om man inte med samma mänskokärlek omfattar negrer, muslimer, Saddam Hussein, turkar och shiiter som vanliga svenskar. Hur klok är egentligen denna ekumenik utan några som helst gränser?

I sin bok "Ekumenisk euthanasi" jämförde den nyligen bortgångna författarinnan och konstnären Elisabeth Söderberg-Weixl-Gärtner ekumeniken med en oavlätlig homeopatisk förtunning, (om jag minns rätt,) och man frågar sig då hur mycket som är kvar av den kalk vin som man åtrår i tron när det har späts ut med hundra tunnor vatten? Kan det finnas något kvar av smaken? Nej. Ekumeniken kan inte försvaras vetenskapligt, utan dess existens beror endast av tron eller, som vi skeptiker skulle formulera det, av självsuggestion och inbillning och kanske i vissa fall självbedrägeri.

Ett annat mera konkret exempel ur historien bör ej förglömmas. I det gamla romersk-bysantinska riket var alla kristna, och det gällde att bli så helig som möjligt. Därför var celibatet det högsta idealet. Så många som möjligt skulle bli så heliga som möjligt och helst då genom celibat, men riket krävde soldater och arbetare för sin existens. Emedan de grekiska bysantinerna mest var präster och munkar importerade man turkar för att dessa skulle tillfredsställa rikets materiella behov av arbetskraft och elittrupper. Dessa hedningar var helt okunniga om de kristna idealen varför de utan skrupler förökade sig starkt som de "syndfulla lastens barn" de var. Efter några hundra år var dessa gästarbetande importerade turkar i majoritet i nuvarande Turkiet medan de fromma grekiska kristna idealisterna var i utdöende i saknad av avkomma. Sedan var det bara för muslimerna att ta över, och när de väl gjort slut på de sista politiska resterna av det bysantinska riket kunde de sedan lätt utrota de kristna som fanns kvar inom Turkiet medan islam med dess mera positiva barnalstringspolitik i stället blev den enda statsunderstödda religionen.

Det är omöjligt att i dagens situation inte se paralleller till det bysantinska kristna rikets nedgång och fall. De västeuropeiska länderna har en positiv abortpolitik medan negrer och araber importerats för att sköta de arbeten som kräsna västerlänningar är för fina för att vilja befatta sig med varpå islam växer lavinartat i Västeuropa medan de kristna (och i synnerhet de protestantiska) kyrkorna blir allt tommare. Samtidigt skäller de ekumeniska ledarna ut de mera eftertänksamma och kallar dessa för rasister. Samtidigt har den kristna kyrka de representerar, den katolska och den protestantiska, varit fanatiskt och intolerant rasistiska (främst mot judar) så länge dessa kyrkor existerat. Ingen katolsk kyrkoherde hade före Martin Luther gått så hårt till angrepp mot judarna som denne gjorde från början.

Om kyrkan verkligen ska vara ekumenisk finns det mycket för den att först gå till rätta med hos sig själv. I synnerhet den katolska har ett och ett halvt millenniums intoleranshistoria och förföljelser mot oliktänkande att gå till rätta med i sitt förflutna.

Som germansk representant för den mera inåtvända ortodoxa kyrkan måste jag erkänna, att fastän jag är lång och blond och blåögd själv, så har jag absolut ingenting emot judar eller någon annan form av kristendom. Men ekumenik är ett ansvar som kräver urskiljning. Jag är mycket kritisk mot en invandrapolitik som har till följd att Sergels torg i Stockholm dräller av negrer, araber och sydamerikaner som säljer eller köper narkotika, min inställning till islam är helt genomsyrad av misstro till följd av denna religions totala ensidighet, och min personliga erfarenhet av muslimska semiter är att de allesammans bara är lata och lystna tjuvar. Enda undantaget är perser som tagit avstånd från islam.

Är jag då en rasistisk ekumeniker, eller är jag bara klok?"

(ur "Ekumenik och rasism" av Johannes B. Westerberg, Uppsala i maj 1991.)

Det var före Kairokonferensen strax innan Ramadan 1992, som underkände Koranen, varefter fundamentalisterna inledde sitt heliga krig mot mänskligheten. (Fritänkaren startades i december 1992.) Vår provokativa fråga till J.B.W. är: hur ser han på sina utsagor om islam i relation till de ortodoxa serbernas etniska utrensningar mot muslimerna i Bosnien? - Känner vi honom rätt har vi ett utförligt och detaljerat svar att se fram emot kanske redan i nästa nummer.

Man kan se att mycket har hänt med vår vän teologen mellan maj 1991 och juli 1995.

Brev från Kina (offentligt) av doktor Sun.

Vad bör man göra med Kina?

Frågan är mycket svår. Roten till problemet är centralregeringens storhetsvansinne som det etablerades av Ordförande Mao. På 50-talet hade han ett gyllene tillfälle att skapa ett nytt Kina som en modern mönsterstat politiskt och militäriskt. I stället gick han i storhetsvansinnets fälla med att med våld ockupera Tibet och inleda ett kinesiskt atombombsprogram. Detta var hans mest oförlåtliga misstag. Utan ett militärt kärnkraftsprogram hade Kina tillsammans med Japan kunnat utgöra världens största politiska fredsmakt med att hålla en pacifistisk kurs mot all kärnvapenpolitik, vilket i så fall hade bemötts med jublande gensvar i hela världen. I stället förde Ordförande Mao in Kina i ett militärt kärnvapenprogram och igångsatte den förödande kulturrevolutionen, varigenom han förstörde Kinas prestige och dess ekonomiska möjligheter samt begick politiskt självmord och drog hela kommunistpartiet med sig ner i avgrunden.

Vad bör man då göra åt saken? Kommunistpartiet och militärväsendet måste desarmeras. I början av 1980-talet kom Dalai Lama med ett mycket klokt förslag: total nedrustning i Tibet med desarmering av alla atombomber på villkor att Kina fick behålla sin överhöghet och kontrollen av administrationen. Detta var ett så resonligt och rimligt förslag att endast dårar kunde ha haft invändningar. Tyvärr bestod det kinesiska kommunistpartiet mest av dårar och gör så fortfarande.

Vi måste vänta på att dårarna kureras från sin dårskap eller försvinner. Ett gammalt kinesiskt ordspråk säger, att om man väntar tillräckligt länge, så får man se sin fiendes lik komma drivande förbi på floden. Det är allt vi kan göra: tålmodigt vänta och åtminstone bedja, om vi inte kan göra något mera konkret.

Tibet har genomlevt en tjuugoårig vintermardröm 1959-79. Tibet är inte ensamt. Många miljoner i Kina väntar också fortfarande på den första vårdagen, och vi har väntat sedan 1949.

Detta brev smugglas ut ur Kina genom hemliga vägar, för om det skulle publiceras i Kina skulle många goda människor förlora sitt mycket ringa mått av frihet i Kina.

- Doktor Sun, 4 juni 1995.

Fotnot. Som preliminärt positivt resultat av den högtidliga och litterärt enastående Pragresan instiftades under synnerligen högtidliga former hos B.B. en preliminär högtidlig litterär förening under högtidligt inmundigande av bl.a. tjeckisk vodka (medhavd direkt från Letnany), rödvin (Chianti samt Parador), öl (diverse sortiment), rom (oidentifierbara kvalisorter) samt diverse andra identifierade och oidentifierbara drycker, såsom ackompagnemang till en utomordentlig slovakisk gulasch. Närvarande vid Letnany-stiftelsens högtidliga inmundigande var trenne kallade samt en icke kallad person (då den fjärde inkallade dessvärre uteblev) vilket medförde diverse betänkliga och oidentifierbara plumpar i protokollet, men det gjorde ingenting, då den högtidligen nyinstiftade litterära föreningen enkannerligen i sina stadgar föranstaltade nödvändigheten av icke reguljära protokoll, vilka då i stället torde substitueras av irreguljära sådana antingen i muntlig, skriftlig eller annan oidentifierbar form, gärna med bilagor i form av fotnoter. Då de tre instiftarna sedermera bröt upp från de högtidliga instiftningsriterna och en av dem fick problem med att få sin cykelnyckel att passa in i cykellåset, och även de andra vid det laget icke var i stånd till organiserad precision, splittrades sällskapet för att på skilda vägar ta sig fram från Masthugget till Jazzhuset, vilket endast en av de fyra (!) deltagarna till dags dato synes ha lyckats med så vitt man vet. Fortsättning följer.

Göteborg den 29.7.1995.